

Undulan türkmen begligi: Emirogullary

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Undulan türkmen begligi: Emirogullary UNUTULAN TÜRKMEN BEYLİĞİ

► EMİROĞULLARI

■ Emiroğulları Beyliği ve Karadeniz Bölgesindeki İskan Hareketleri

Emiroğulları, daha önce Türk toprakları olan Tokat'ın kuzeyi ve Mesudiye ile, kendilerinin Türk topraklarına kattığı Ordu, Giresun, Samsun'un doğusu ve Trabzon'un batısında hüküm sürmüş, Orta Karadeniz Bölgesi'nin büyük bir bölümünü Türk vatanı yapmış ikinci dönem Türk beyliğidir. Bu beylik, Türkmenleri ağırlıklı olarak Selçukluların bölgeyi fetih için sınır boyuna yerleştirdiği Oğuzların Çepni boyuna mensuptur[1].

Tarihî kaynaklarda ismi Bayramoğulları Beyliği ya da Hacıemiroğulları Beyliği olarak geçmektedir. Bu ikili adlandırmaya sebep olan düşünce, beyliğin kurucusunun tam olarak belirlenememesinden kaynaklanmaktadır. Beylik, bazı kaynaklara göre Bayram Bey[2], bazılarına göre Bayram Bey'in oğlu Hacı Emir İbrahim Bey tarafından kurulmuştur[3].

Hakkında derli toplu herhangi bir kaynak yoktur. İlgili bilgiler; çevre beyliklerin kısmen yazılmış tarihleri[4], Trabzon Devleti saray tarihinin kaydedilen bölümleri[5], Trabzon (Giresun) ve Ordu ili tahrir defterleri[6], günümüze ulaşabilen tarihî eserler ve sözlü rivayetlerden elde edilebilmektedir. Son derece sınırlı olan bilgiler, bu beylik hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmamızı engellemektedir.

■ Hacıemiroğulları Beyliğinin Kuruluşu:

Hacı Emir Oğulları, köken bakımından Danişmendliler'e

dayanmaktadır[7].

Danişmendliler, Malazgirt Savaşı'ndan (1071) hemen sonra tarih sahnesinde yer alan; Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat, Kayseri, Malatya, Gümüşhane ve yörelerinde hâkimiyetini sürdüren birinci dönem Anadolu Türk beyliklerindedir. Ağırlıklı olarak Orta Anadolu'da yerleşmiş olmakla beraber Türkiye'nin kuzeyinde de mücadeleler vermişlerdir. Bu bölgede etkili olabilmek için başkentlerini Sivas'tan Niksar'a taşımışlardır. Danişmend Gazi tarafından bazı yörelerde Karadeniz sahillerine yaklaşılmış[8], zaman zaman da geri çekilmek zorunda kalınmıştır.

Danişmendliler, Mesudiye'nin 6 km kuzey-doğusunda bir sınır kalesi yapıp yöredeki sınırları bu kale vasıtasıyla kontrol etmekte idiler. Anadolu Selçukluları, 1178 yılında bu beyliğin varlığına son vermiştir. Dânişmendli topraklarında yaşayan Çepnilerin bir bölümü Selçuklular tarafından Çanakkale ve Balıkesir civarında iskân ettirilmiştir. Burada iskân ettirilenler daha sonra Karasioğulları Beyliği'ni kurmuştur[9].

Danişmendliler'in Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki mirasçıları olan Çepni Türkmenleri, bu yörede iki beylik kurmuştur. Bunların biri Danişmendliler'in de merkezi olan Niksar'da kurulan Taceddinoğulları Beyliği[10], diğeri ise merkezi Danişmendliler'in sınır kalesinin bulunduğu Mesudiye Kaleköy'de[11] teşkilatlanan Hacıemiroğulları Beyliği'dir[12].

■ Hacıemiroğulları Beyliğinden Önce Orta Karadeniz Bölgesi:

Hacıemiroğulları Beyliği'nin kurulup fetheddiği Orta Karadeniz Bölgesi ile ilgili bilgilerimiz M.Ö. IV yüzyıla kadar inmektedir.

M.Ö. 400'de şimdiki Ordu ilimizin ismi Kotyora olarak kaydedilmiştir[13]. Bu ismin hangi tarihte bu şehre verildiği belli değildir. Ancak M.Ö. 400'den önceleri de şehrin bu isimle bilindiği anlaşılmaktadır. Bu isim büyük bir ihtimalle kot (kut) yorası (yöresi) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuş olmalıdır. M.S. I. yüzyılda Plinius bu şehri yine aynı isimle

kaydetmiştir[14]. Ordu'nun eski adının Kotyora olması, bu bölgede daha önce Turan kökenli Kut kavminin yaşadığını ortaya koymaktadır.

Pers İmparatoru Keyhüsrev, kendi lehine savaşması için Yunanlı bir orduyu paralı asker olarak ülkesine çağırır. Keyhüsrev'in ölümüyle sonuçlanan Runaksa Savaşı'ndan sonra bu ordu, M.Ö. Eylül 401-Mart 399'da memleketlerine dönerken Fırat vadisinden Karadeniz'e ulaşır. Trabzon'a ulaştıktan sonra sahile paralel olarak Sinop'a kadar yürürler. "Onbinlerin Dönüşü" adıyla tarihe geçen bu yolculuğu Ksenophon[15], Anabasis adlı eserinde ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Yunanlı askerlerin maceralarını anlatan eser, Karadeniz Bölgesi'nin etnik yapısıyla ilgili çok önemli bilgiler vermektedir.

Ksenophon'a göre Karadeniz Bölgesi'nde bu yıllarda şu kavimler bulunmakta idi: Onbinler önce Taokhlar'ın memleketine gelir[16]. Sonra madencilikleriyle tarihe mal olmuş Khalybler'i karşılarında bulurlar[17]. Bayburt Ovası'nda ise İskit / Sakalara rastlarlar[18]. Trabzon tarafına doğru ilerlerken Makronlar ile karşılaşırlar[19]. Batıya doğru ilerlediklerinde Kolkhlar[20], Driller[21], Massynoikler[22], tekrar Khalybler[23] ve Tibarenler'in[24] memleketlerinden geçip Sinop'a ulaşırlar. Orta Karadeniz Bölgesi'nde Massynoikler, tekrar Khalybler ve Tibarenler yaşamaktadır. Bu kavimlerin hiçbirinin Helen kökenli olmadığı açıktır. Büyük bir ihtimalle Turan kökenlidir.

Selçukluların bu bölgeye gelişinde ise Orta Karadeniz Bölgesinde Canların yaşadığı anlaşılmaktadır. Aleksios, 1214'te Selçuklu topraklarına saldırır. I. İzzeddin Keykavus bunun üzerine Karadeniz Bölgesi'ne bir sefer düzenler. Önce Aleksios'u esir alır. Arkasından Sinop'a girip fetheder. Aleksios Selçukluların himayesine girmeyi ve vergi vermeyi kabul edince serbest bırakılır[25].

İbni Bibi, Trabzon Tekfuru Kir Aleksî'nin 1214'te Sinop'a saldırmasını[26] anlatırken: "Canik hükümdarı Caniti[27] asker ve cephane dolu kadırgalarla Sinop'a saldırmak için geldi." [28] demektedir[29].

Canik kelimesinin ilk geçtiği metinlerden birisi, belki de ilk

kez geçtiği Türkçe metin 1244-45'te kaleme alınan Dânişmendname'dir[30]. Canik kelimesi eserde 25 kez geçmektedir[31]. Bu eserdeki tasvirler göre Canik'in sınırları şöyledir: Kuzeyinde Karadeniz, batısında Samsun, güneyinde Karakuş (günümüzde Ordu iline bağlı Akkuş ilçesi), doğusunda Trabzon ve Bulgar Dağları[32] bulunmaktadır. Osmanlılar, Trabzon Devletine bağlı olan bölgelere Canit, Mülk-i Canit; Trabzon Devletini yönetenlere de Tekfur-ı Canit, Melik-i Canit, Canitî adı vermişlerdir.

Osmanlı Devleti zamanında, XV-XVI. yüzyılda Orta Karadeniz Bölgesi'nde, sınırları Bafra'nın batısından başlayan, Samsun Merkez, Kavak, Salıpazarı, Terme, Çarşamba, Ünye'yi içerisine alan ve Fatsa ile Perşembe arasından denize dökülen Bolaman Irmağı'na kadar uzayan coğrafyada Canik Sancağı bulunmaktaydı[33]. Kâzım Dilcimen Canik Beyleri adlı eserinin girişinde Canik'in sınırlarını; Trabzon'dan bugünkü Samsun vilayetinin batı sınırı olarak göstermiştir. Güneyde ise Amasya ve Tokat il merkezlerine kadar uzandığını belirtmiştir[34]. 1397-98'de kaleme alınan Bezm u Rezm'de Kadı Burhaneddin'in Canik'ten (Canit) gelecek hırsız ve haramilerin geçişini engellemek için Kelkit ırmağı üzerindeki Palasân köprüsünün[35] iki yanına burç yaptırdığı kayıtlıdır[36]. A. Bryer, Canik isminin Kafkasya'dan göçüp VI. yüzyılda Çoruh boylarına yerleşen Çan kavminden değil, Chani'den geldiğini söylemektedir. Ona göre Çanlar Lazlarla akrabadır. Chaneti, Lazistan demek olup Batum ile Trabzon arasındaki coğrafyanın adıdır. Trabzon ile Samsun arasına Canik denilmesinin sebebi ise bu bölgede de Chanilerin yaşadığı sanılmasından dolayı imiş[37].

Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki Canik isminin kaynağı Peçenekler olmalıdır. Canik kelimesinin etimolojisini yapmak için pek çok ilim adamı çalışmalarda bulunmuş, fakat bir sonuca ulaşamamışlardır. peçenek, bol- > ol- fiilinde olduğu gibi, ön seste ünsüz düşmesiyle önce ecenek, daha sonra da günümüzde yürürlükte olan canik biçimine gelmiş gibi görünmektedir. Canit ise Can kelimesine Türkçe (i)t eki getirilerek yapılmıştır, Canlar demektir ve büyük bir

ihtimalle (Peçenekler) anlamına gelmektedir.

Kaynaklardan çıkan sonuca göre Hacıemiroğulları Beyliğinden önce Orta Karadeniz Bölgesinde, araştırmacıların iddia ettiği gibi Helenler değil Peçenek Türkleri yaşamakta idi.

■ Orta Karadeniz Bölgesinin Oğuz Türkmenleri Tarafından Fethi:

I. İzzeddin Keykavus, 1214'te ülkenin çeşitli yerlerinden Türk nüfusu getirerek Sinop'a yerleştirir. Böylece Trabzon Devleti'nin önemli bir limanı elden çıkar hem de Türklerin himayesini kabul eder. Sinop, Selçukluların Karadeniz'e açılan önemli bir limanı hâline gelir. Bu yüzden çok kısa bir zaman içerisinde gelişir ve Trabzon'dan daha önemli bir duruma gelir.

Trabzon Rumları 1277'de Çepni Türklerinin elinde bulunan Sinop'a denizden saldırıda bulunurlar. Çepni Türkleri, Rumları yenilgiye uğratırlar[38]. Bu savunmaya katılan Çepnilerin Hacıemiroğulları ile ilgisinin olup olmadığı bilinmemektedir. Fakat bu bölgeye yaşayan Türklerin daha sonraki yıllarda Ünye tarafına doğru kaydıkları ve Bayram Bey'in idaresine girdikleri tahmin edilmektedir[39].

Çepniler 1297'de Ünye'yi fethetmişler, doğuya doğru ilerleyerek Trabzon'a akın düzenlemişlerdir[40]. Fakat bunların Hacıemiroğulları ile ilgisi bulunup bulunmadığı bilinmemektedir.

■ Hacıemiroğullarının Fetih ve İskân Faaliyetleri:

Beylikle ilgili elimize ulaşan ilk bilgi, Paneretin kroniğinde yer almaktadır. Türkler Ioan Komnen (Ö. 1297) zamanında Haldiyayı ele geçirdiği ve bu bölgeyi harabe hâline getirdikleri ile ilgilidir[41]. Kaynaklardan anlaşıldığına göre Hacıemiroğulları, 1297 yılına kadar özellikle iç kesimlerde Trabzona iyice yaklaşmışlardı.

Hacıemiroğulları, Trabzon Devleti ile Giresunda savaşır. Trabzon Devleti Kralı II. Aleksios (1297-1330)'un 1301 yılı eylül ayında Giresun'a sefere çıkar. İki ordu Giresunda karşılaşır. Türkler yenilerek çok sayıda kayıp verdikten sonra

geri çekilirler[42]. Panaretos Kroniğinde Türk beyinin adı okunamamıştır. Bryer, Küçük Ağa olabileceğini belirtmiştir. Fakat bu bey, Ünye'de bir kale yaptıran[43] ve hâlâ aynı isimle bilinen Genç Ağa olmalıdır[44].

İlhanlılar'ın yıkılmasından sonra, alt yapısı hazır olan Hacıemiroğulları Beyliği'nin temelini Bayram Bey tarafından atıldığı hatta kurulduğu anlaşılmaktadır. Bazı kaynaklarda Bayramoğulları Beyliği[45] olarak geçmesinin sebebi budur. Bayram Bey'in başarılı bir asker, etkili bir yönetici olduğu anlaşılmaktadır. 1455 yılında tutulan Ordu ve yöresi tahrir defterinin ismi Vilayet-i Bayramlı me'a İskefsir ve Milas'tır[46]. Bu, yörenin isminin Bayram ili/memleketi olduğu manasına gelmektedir. Bugünkü Perşembe ilçesinin eski ismi Niyabet-i Satılmış ve Bayram'dır. Yine bu defterde Bayram Danişmend, Bayram Gazi, Bayram Gazilü, Bayramşah, Bayramşah-ı Küçük, Bayramlı isimli köyler mevcuttur. Giresun'un doğusunda yer alan Vilayet-i Çepni'ye ait 1515 yılında tutulan tahrir defterinde de Bayramoğlu isimli bir nahiye bulunmaktadır[47]. Bütün bu yer isimleri büyük ihtimalle Bayram Bey ile ilgilidir.

Bölgedeki Türkmenler müstakil beylik hâline geldikten sonra sürekli Trabzon devletçiği ile mücadele içerisinde olmuşlardır. Mesudiye'den sık sık hareket ederek Doğu Karadeniz Dağları'nın zirvesinden doğuya doğru akınlar düzenlemişlerdir. Bu dağlar üzerinde bulunan, ne zamandan ve kimlerden kaldığı belli olmayan çok sayıdaki toplu mezarlar muhtemelen yörede yüzyıllar boyunca süren mücadelelerin ürünüdür[48].

1313 yılında Trabzon Rumlarına ait bir pazar yerini basmıştır. Pazar yeri hakkında bilgi yoktur. Bu baskının sonucunun ne olduğu da bilinmemektedir.

Bayram Bey, 2 Ekim 1316da hayvan saklanan araziye talan eder. Çepni Türkmenleri haziran 1319da Trabzon'a saldırır, büyük bir yangın çıkarırlar. Bu yangında Trabzondaki bütün evler yanar[49].

Bayram Bey, 20 Ağustos 1332de Trabzon Devletine bir sefer düzenlemiştir. Türk ordusu Polaiomatzoka (Hamsiköy)ya kadar

gelmiştir. Türkler çok sayıda kayıp vererek geri çekilmek zorunda kalmışlardır[50].

1335-36'da İlhanlılar'da iç savaş başlamış, bunun üzerine Anadolu'nun her tarafında Türkler serbest kalmıştır. Bunun sonucunda beylikler bağımsız hâle gelmiştir.

Akınlara daha sonraki yıllarda da devam etmiş, Türkler uygun yerlerde iskân edilmiştir.

Fırsat buldukça Harşit Irmağı, Aksu Irmağı, Melet Irmağı, Bolaman Irmağı vadilerinden sahile doğru yerleşerek ilerlemişler ve yurt tutmuşlardır.

Dolayısıyla Orta Doğu Karadeniz Bölgesi'nin fethi sırasında, büyük mücadeleler Canik Dağları'nın zirvesinde gerçekleşmiştir. Canik Dağları'nın kuzeyinde, Trabzon'a yapılan seferler hariç, büyük savaşlar olmamış ordu biçiminde teşkilâtlanmış HACI EMİROĞLU BEYLİĞİ halkı, bölgeyi iskân ederek fethetmişlerdir.

HACI EMİROĞULLARI Beyliği'nin bilinen faaliyetlerinden biri de 1348 yılında Trabzon'a yapılan saldırıdır.

Hacıemiroğulları; Erzincan Valisi Gıyaseddin Ahi Eyne Bey, Bayburt Valisi Rikabdar Mehmet Bey, Akkoyunlu Beyi Turali, Suriye'deki Türkmen beylerinden Bozdoğan Bey ile Trabzon'u üç gün kuşatmışlar, bu şehri alamadıkları gibi kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kalmışlardır[51].

Pek çok Türk beyinin bir araya gelerek rahat bir şekilde Trabzon'u kuşatmaları ve kolayca geri çekilmeleri dikkate alınırsa, daha 1350'lerde Trabzon Rumlarının çok dar bir çerçeveye sıkıştıkları anlaşılmaktadır.

Bayram Bey'in ne zaman öldüğü belli değildir. Mezarı büyük bir ihtimalle Mesudiye ilçesine bağlı Kaleköy'deki harap durumdaki kümbetlerin birinde olmalıdır.

Bayram Bey'den sonra beylik idaresini Hacı Emir İbrahim Bey almıştır. Onun 1357 yılında Canik Dağları'nın eteklerinden Maçka'ya kadar sefer düzenleyişi, hakkında tarihe geçmiş ilk bilgiler sayılabilir.

Trabzon Rumlarını yöneten Komnenos Ailesi 1357'de Hz. İsa'nın doğumunu Giresun, Işıklar Bayramı'nı da Yosunburnu'nda kutlarlar. Kutlamalar sırasında Yosunburnu'nda çıkan olayda

on dört Türk öldürülmüştür. Bu, Türklerin o tarihlerde sahile ulaştıklarını işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir.

Hacı Emir İbrahim Bey, 1357'de Maçka ve çevresine bir akın düzenler, Maçka'yı işgal eder. Buradan bol miktarda ganimet elde ederek döner[52].

Hacı Emir İbrahim Bey, 1357-58 yılında Trabzon Tekfuru I. Basilious'un kızı Theodora ile evlenmiştir[53]. Bu evlilik Trabzon Rumlarının ayakta kalabilmek için çevre beyliklerle iyi geçinme ve Trabzon'u elde tutabilme gayretlerinin bir ürünüdür. İmparatorluk ailesi bu yolu hep açık tutmuş, aynı amaç uğruna Akkoyunlu Beyi Kutlu Bey ve Taceddinoğulları Beyi Taceddin Bey'e de kızlarını vermişlerdir.

Trabzon Tekfuru, 1361'de Hacı Emir İbrahim Beyi ziyarete gider. Hacı Emir İbrahim Bey, Trabzondan gelen heyeti Giresunda karşılayıp eşlik eder. Misafir edip ağırladıktan sonra Giresun'a kadar uğurlar[54]. da bir saldırıda bulunmuştur, fakat başarı elde edememiştir.

Trabzon Tekfuru 1380 yılında, Hacıemiroğullarının topraklarına sefer düzenler. Kral 600 askerini Harşit Irmağı'nın kenarında, denize yaklaşık 5 km uzaklıkta bulunan Bedroma Kalesi'ne[55] gönderir. Kendisi de yanına aldığı askerlerle Harşit deresine yukarı yürüyüp Türklerin kışlaklarına saldırıda bulunurlar. Pek çok Türkü öldürüp ellerinde bulunan Rum esirleri kurtarırlar. Ayrıca daha önce Vakfıkebir'de Türklerin eline geçen gemilerini geri alırlar[56].

Hacıemiroğulları bir yanda Trabzon Devleti ile mücadele ederken diğer yanda da batı komşusu Taceddinoğulları Beyliği ile savaşmaktaydı. Taceddinoğulları Beyi Taceddin Bey'in gözü, Hacıemiroğulları Beyliği'nin topraklarında idi. Sınırlarını genişletmek için fırsat gözlüyordu. Bu durum Hacıemiroğulları ve Kadı Burhaneddin tarafından bilinmekteydi.

Hacı Emir İbrahim Bey, 1387 yılında ciddî bir hastalığa yakalanır, hayattan umudunu kesip ölümü beklemeye başlar. Devleti idare konusunda en münasip kişi Hacı Emir İbrahim Bey'in oğlu Süleyman Bey idi. Hacı Emir Bey akrabalarını ve devletin ileri gelenlerini yanına çağırıp Emirlik makamına oturacak kişiyi sağlığında seçmek istediğini söyler. Bu

şekilde ölümünden sonra oğulları arasında çıkacak iktidar kavgalarını önlemiş, kavgalardan dolayı Emirliğin bir kargaşaya sürüklenmemesini sağlamış olacaktı. Emirliği oğlu Süleyman Bey'e bırakır. Devletin ileri gelenleri bu durumu uygun bir karar olarak görür. İyileşse bile Emirliği tekrar geri almak için talepte bulunmayacağını, geri kalan ömrünü ibadetle geçireceğini bildirir. Beyliğin ileri gelenleri buna sevinip Süleyman Bey'e bağlılıklarını bildirirler.

Bir süre sonra Hacı Emir İbrahim Bey tekrar iyileşir. Emirliğin oğlunda olmasına tahammül edemez ve geri almak ister. Baba oğul arasındaki Emirlik mücadelesi onları düşmanlık derecesine kadar getirir. Süleyman Bey direnince Hacı Emir İbrahim Bey, kendisine bağlı komutanlarla silahlı harekete geçer. Böylece ortaya çıkmasından endişelendiği iç savaşa kendisi sebep olur.

Süleyman Bey, Taceddin Bey'in üçüncü kez topraklarına saldıracağını anlayınca dostu Kadı Burhaneddin'den yardım ister. Kadı Burhaneddin, Taceddin Bey'i ikaz etmek için elçisi Şeyhülislam Şeyh Yar Ali'yi elçi olarak gönderir. Taceddin Bey, Hacıemiroğulları'na saldırmama konusunda elçiye söz verir.

Hacıemiroğulları Beyliği'ndeki iç kargaşayı bir fırsat sayan Taceddin Bey, Kadı Burhaneddin'in elçisi daha Sivas'a ulaşmadan, 24 Ekim 1386 tarihinde Hacıemiroğulları Beyliği'nin topraklarına yaklaşık 12000 atlı ile saldırır. Daha saldırır saldırmaz Taceddin Bey ve beş yüz atlı askeri savaş meydanında ölür. Ordusu dağılır, Taceddinoğulları büyük kayıplar vererek geri çekilir.

Kadı Burhaneddin, Hacıemiroğulları Beyliğine saldırıda bulunan Taceddinoğullarına: Onların atalarından miras kalmış mülküne göz dikip düşmanlık ve kavga yolunu tutmuş, dostluk ve kardeşlik haklarını çiğnemiştin şeklinde bir mektup gönderir. Sonra da ordusunu alarak Taceddinoğulları Beyliği'nin başkenti Niksar'a gelir. Burayı alıp kendi topraklarına katar. Süleyman Bey yakınlarından birini Niksar'a Kadı Burhaneddin'e gönderip bağlılıklarını bildirir. Kadı Burhaneddin de bunun üzerine İskefsir Kalesi'ni ve Reşadiye'nin bir bölümünü alıp 1386

yılında Hacıemiroğulları Beyliği'ne bağışlar[57].

Taceddin oğlu Mahmud Çelebi, Kadı Burhaneddin'in huzuruna gelerek af diler. Taceddin oğlu Mahmud Bey ile Süleyman Bey, Kadı Burhaneddin'in huzurunda saldırmazlık anlaşması yaparlar. Kadı Burhaneddin Niksar'da bu işlerle ilgilenirken Erzincan Emiri Mutahharten'in Sivas'a saldırmak için hazırlık yaptığı haberini alır. Kadı Burhaneddin de bu defa Süleyman Bey'den yardım ister. Süleyman Bey ordusuyla beraber yardım için Sivas'a gelir. Emir Mutahharten saldırıdan vazgeçip geri döner[58].

Hacı Emir İbrahim Bey'in ismi Taceddinoğulları'nın saldırısından sonra hiç geçmez. Taceddinoğulları'nın saldırısına Süleyman Bey karşı koymuştur. Kadı Burhaneddin olaylardan sonra kendisine muhatap olarak Süleyman Bey'i almış, anlaşmaları onunla yapmıştır. Bütün bunlar Süleyman Bey'in Emirliği kalıcı olarak 1386 yılında aldığını göstermektedir.

Hacıemiroğulları Beyliği'nin en parlak dönemi Hacı Emir oğlu Süleyman Bey zamanında olmuştur denilebilir. Yaklaşık yüzyıl süren Ordu ve Giresun yöresinin fethedilmesi bölgede yaşayan Türk halkı açısından olumlu bir biçimde onun zamanında sonuçlanmıştır. 1380 yılında ordusuyla beraber sahile inerek Ordu ve yöresini bir daha değişmemek üzere Türk vatanı hâline getirmiştir.

Bölgenin tamamen fethinden sonra beylik merkezi de değiştirilmiştir. Daha önce Mesudiye'nin Kaleköyü'nde bulunan beylik merkezi, bugün Ordu ili şehir merkezinin yaklaşık dört kilometre güneydoğusunda bulunan Eskipazar'a taşınır. Adı geçen yerdeki mezar taşları, cami[59] ve çevresinde bulunan harabeler bu dönemden kalmadır[60]. Ayrıca Eskipazar çevresindeki arazinin bizzat beylik idarecilerine ait olduğu bilinmektedir.

Süleyman Bey, 1393-94 yılında Osmanlıların tarafına geçer. Kadı Burhaneddin bu duruma sinirlenip Canik üzerine yürür. Burada yeni bir kalenin inşasına başlayıp tehdit edeci bir tavır takınır. Bu durum karşısında bölgedeki Türkmen beyleri Emir Süleyman Bey, Mahmud Bey ve Savcı Bey, Kadı Burhaneddin'e

karşı ittifak yaparlar. Fakat bu ittifak çok kısa bir zaman sonra dağılır[61].

Süleyman Bey'in en önemli faaliyetlerinden birisi de Giresun'u fethetmesidir. O, daha önce Türklerin eline hiç geçmemiş Giresun Kalesi'ni 1397 yılında fethettiğini Kadı Burhaneddin Ahmed'e yazdığı bir mektupta bildirir. Kadı Burhaneddin bu haber üzerine ülkesinde nöbetler çaldırıp şenlikler düzenler. Ayrıca bir tebrik mektubu gönderir[62].

Kadı Burhaneddin 1398 yılında Akkoyunlular tarafından öldürülünce, Süleyman Bey yakın bir dostunu ve güçlü bir müttetikini kaybetmiştir.

Osmanlı Devleti'nin fethine kadar Hacı Emir ve oğulları tarafından idare edilen bu

EMİROĞULLARI BEYLİĞİNİN SINIRLARI, 1403 yılında, sahilde Vakfıkebir'in batısından Terme'ye kadar uzanıyordu. Terme'den güneyde Niksar'ın doğusuna çekilecek bir çizgi, beyliğin batı sınırını oluşturmaktaydı. Güney sınırı Kelkit vadisini takip ediyor, sonra Koyulhisar ve Şebinkarahisar'ı dışarda bırakacak şekilde, Şebinkarahisar'ın güneyinden Kürtün'e, oradan da Vakfıkebir yakınlarına inen bir hat da, beyliğin doğu sınırını gösteriyordu[63].

Hacıemiroğulları Beyliği'nin Osmanlıya tâbi olması XIV. yüzyılın sonlarına veya XV. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Hacı Emir oğlu Süleyman Bey, Yıldırım Bayezid'in Samsun'a gelmesiyle 1398 yılında Osmanlı hakimiyetini kabul eder. Fakat beylik yönetimi yine Hacıemiroğulları ailesine bırakılır. Osmanlı Devleti'nin himâyesinde bulunan beylik, bölgedeki mücadelelerine devam eder. Osmanlılar 1402'de Ankara Savaşı'nı kaybedince Hacıemiroğulları tekrar bağımsız kalır.

1404 yılında Semerkand'a giderken Trabzon'a uğrayan İspanyol elçisi Clavijo'nun verdiği bilgilere göre Orta Karadeniz Bölgesi'ne Arzamir (Hacı Emir) isimli bir Türk beyi hâkimdir. Bu beyin on bin atlı askeri bulunmakta olup Trabzon Devleti'nden vergi almaktadır[64].

Hacı Emir Oğlu Süleyman Bey'in ne zaman öldüğü ve kabrinin nerede bulunduğu bilinmemektedir. Yaptığımız saha araştırmalarında Eskipazar'ın güneyinde yer alan Hatipli

köyü'nde çok eski mezarlar bulunduğunu tespit ettik. Fakat bu kabirler sökülüp yerleri tarla hâline getirilmiştir.

Bu bölge 1427 yılında Osmanlı Devleti'ne kesin olarak ilhak etmiş, Hacıemiroğulları'na ait topraklar bölünüp kazalar hâline getirilmiştir. Bölge Osmanlılara dahil olunca tahriri yapılmış ve tımar idaresi uygulanmaya başlamıştır.

Osmanlılar yöreyi topraklarına kattıktan sonra Hacıemiroğulları Beyliği'nin eski idarî iç teşkilâtlanmasını pek değiştirmemiştir.

Dış teşkilâtlanmasında ise, 1455-1613 yılları arasında Bolaman Irmağı ve Aksu Irmağı'nı sınır olarak belirleyip bölgeyi üç kazaya bölmüştür.

Bolaman Irmağı'nın batı tarafında kalan bölüm Canik Sancağı'na katılmıştır[65]. Bahsedilen iki ırmağın arası Vilayet-i Bayramlı, Aksu Irmağı'nın doğusunda kalan kısım ise Vilayet-i Çepni (Çepni ili, Çepni memleketi) olarak adlandırılmıştır. Vilâyet-i Bayramlı olarak isimlendirilen ve Bolaman Irmağının doğu kısmında kalan bölgenin sınırı tabiî olarak bugünkü Ordu ilinin sınırları gibi değildir. Giresun'a bağlı Bulancak ve Tokat'a bağlı Reşadiye ilçeleri adı geçen bölgeye dahildir. Canik sancağına ise Terme'nin batı kısmından başlayıp Bafra'nın batı kısımda biten bölge de ilave edilmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in 1461 yılında Trabzon'a düzenlediği seferi engellemek Uzun Hasan tarafından kışkırtılan Kızıl Ahmed, Canikoğlu ve arkadaşları Emir Bey isimli birini reis tayin edip Tokat'ı yağmalarlar. Burada adı geçen Emir Bey büyük bir ihtimalle Süleyman Bey'in oğludur. Fatih bu bölgeyi alınca Emir Bey önce Akkoyunlular'a, 1473 yılında Akkoyunlular'ın Otlukbeli'nde yenilmesinden sonra da Dulkadiroğulları Beyliği'ne sığınmıştır. Bilinemeyen bir tarihte Urfa'nın Yaylak ilçesi Mircanik köyüne yerleştiği tahmin edilmektedir.

Trabzon kuşatması sırasında Çepni beyleri ve bölge halkı Fatih'i desteklemiş ve ordusuna katılmışlardır[66].

Hacıemiroğulları Beyliğinin İskân Faaliyetleri:

Orta Karadeniz Bölgesinde Oğuz Türklerinin iskânının Selçuklular ve Dânişemdliler döneminde başladığı

anlaşılmaktadır. Dânişmendliler başkentlerini Niksara taşıdıktan sonra iç bölgelerde bulunan nüfuslarının bir bölümünü Canik Dağları ile Kelkit vadisi arasına yerleştirmişlerdir[67].

Elde edilen kaynaklardan anlaşıldığına göre Dânişmendliler ve Hacıemiroğulları Orta Karadeniz Bölgesini Peçenek Türklerinden almıştır. Savaşlar genellikle Canik Dağlarının zirvelerinde yapılmıştır. Canik Dağlarının zirvelerini Oğuz Türkleri ele geçirdikten sonra kuzeyde kalan bölgede sahil yakınlarına kadar savaşmamışlar, nüfus kaydırmak suretiyle bir asra yakın bir zaman süresi içerisinde iskân ve fethetmişlerdi.

Çepni Türklerinin kurduğu Hacıemiroğulları Beyliğinin iskân ettikleri topraklarda ağız özellikleri, dokuma, etnoğrafik malzemeler, mimarlık, günümüzde bile hâla büyük oranda ortaktır[68].

Prof. Dr. Necati DEMİR,
www.emirogullariailesi.com

[1] Bu bölgeye başka Türk boyları da yerleşmiştir: 1455 yılında Habsamana (Gölköy)ya bağlı Eymür, Bölük-i Bedirli (Gülyalı)ye bağlı Karkınlı, Bölük-i Fidaverende (Aybasyı)ya bağlı Alayundlu, Ordu Merkeze bağlı Bayadı-yı Zekerya, Bulancaka bağlı Bayındır, Yavuzkematde İğdir, Koyulhisarda İğdir ormanları, Canik sancağında Üregir karye veya yer isimler bulunmaktadır (Bahaeddin Yediyıldız-Ünal Üstün, Ordu Yöresinin Tarihi Kaynakları I, TTK yay., Ankara 1992). 1455te Canik Sancağında Ünye'de Kayı, Canit-i Gölde (Terme) Bayındır, İğdir isimli köylere rastlanmıştır (Mehmet Öz, XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, TTK yay., Ankara 1999); Giresunda Döğer, Alayunt ve Üreğir /Yüreğir isimli köyler bulunmakta idi (Faruk Sümer, Tirebolu Tarihi, Tirebolu Kültür ve Dayanışma Derneği yay., İstanbul 1992, s. 80). Bolaman Irmağına akan derelerden birinin adı Avşar Deresidir.

[2] Sümer, age, s. 3.

[3] Yaşar Yücel, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398), Sevinç Matbbaası, Ankara 1983, s. 89, nu. 86.

[4] Aziz b. Erdeşir-i Esterâbadî, Bezm u Rezm, (Çeviren: Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1990.

[5] Chronique de Trébizonde, (Michel Panarète Rumca olarak derlemiştir. İlk defa Venedik el yazmasına göre M. Tafel yayımlamıştır. Fransızcaya M. Brosset tarafından Histoire du Bas-Empire adlı eserin içinde çevrilmiştir (Paris 1936, s. 428-509).

[6] Yediyıldız- Üstün, age; Sümer, age, s. 56-98.

[7] Kadı Burhaneddin, Hacıemiroğulları Beyliğine saldırıda bulunan Taceddin Bey'e gönderdiği mektupta: Onların atalarından miras kalmış mülküne göz dikip düşmanlık ve kavga yolunu tutmuş, dostluk ve kardeşlik haklarını çiğnemişsin şeklinde ifade kullanması, bunun bir delili olsa gerektir (Aziz b. Erdeşir-i Esterâbadî, Bezm u Rezm, s. 311). Ayrıca bir tesadüf değilse Ordu yöresinin 1455 tarihli tahrir defterinde Bayramdanişmend ismiyle kaydedilen köy, bir geçişi anlatmaktadır.

[8] 1455 yılında kaleme alınan Ordu ili ve yöresi tahrir defterinde Dânişmendlilerle ilgili yer isimleri şunlardır: Bölük-i Geriş-i Alibeğce (Kabadüz) Danişmendlü ve İsadanişmendlü; Bölük-i Niyabet-i Çamaş (Çamaş) Danişmendlü; Niyâbet-i Geriş-i Sevdeşlü/Ulubeğlü (Ulubey) Danişmendköy bi-ism-i Kovancı; Nahiye-i Milas (Mesudiye) Taylu; Niyâbet-i Kepsil (Giresun'a bağlı Bulancak ilçesinin bir bölümü) Meliklü; Niyâbet-i Kırık ili (Yavuzkema) Karadanişmend ve Bayramdanişmend (Yediyıldız-Üstün, age, s. XXX-XLII). Adı geçen yerlerin bazıları sahile çok yakındır.

[9] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri, TTK yay., Ankara 1988, s. 96-103.

[10] Uzunçarşılı, age, s. 153-154.

[11] Mesudiye Kalesi: Mesudiye ilçesine 6 km uzaklıkta bulunan Kaleköy sınırları içerisindedir. Kuzeyden güneye doğru uzanan doğal bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Hacıemiroğulları Beyliği'nin ilk merkezi olduğu bilinmektedir. Kale, harabe durumdadır. Çevresinde tarihî mezarlar ve kümbetler bulunmaktadır. Mesudiye-Kaleköy Kümbet Harabeleri: Kümbet harabeleri kalenin yaklaşık bir km. doğusunda bulunmaktadır.

Hakkında Şu ana kadar herhangi bir inceleme yapılmadığı için içinde kimlerin mezarları bulunduğu bilinmemektedir. Buradan tesadüfen çıkan mezar taşlarından anlaşıldığına göre Hacıemiroğulları Beyliği döneminde inşa edilmiştir.

[12] Mesudiye ilçesine bağlı Kaleköyde bulunan Hacıemiroğulları Beyliğine ait saray, kale ve kümbetler ile mezar kitabeleri büyük oranda tahrip olmuştur. Buna rağmen beyliğin ilk merkezi olduğunu ortaya koyacak deliller hâlâ mevcuttur.

[13] Ksenophon, Anabasis, (Çeviri: Hayrullah Örs), Maarif Matbaası İstanbul 1944, s. 224.

[14] Adem IŐık, Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi, TTK yay., Ankara 2001, s. 107.

[15] Satrap Tissaphernes, Yunanlı askerlerin komutanlarını görüşmeye çağırıp hile ile öldürür. Askerler, aralarından Ksenophon'u önder seçerler. Adı geçen önder, Onbinlerin Dönüşü'nü Anabasis adlı eserinde anlatır.

[16] Ksenophon, age, s. 184-187.

[17] Ksenophon, age, s. 187-188.

[18] Ksenophon, age, s. 188; Mehmet Bilgin, Doğu Karadeniz, Serender yay., Trabzon 2000, s. 16-22.

[19] Ksenophon, age, s. 347; Bilgin, age, s. 23-25.

[20] Bilgin, age, s. 25-31.

[21] Bilgin, age, s. 32.

[22] Bilgin, age, s. 33-36.

[23] Ksenophon, s. 195-196; Bilgin, age, s. 36-37.

[24] Ksenophon, s. 231-232; Bilgin, age, s. 37-38.

[25] İbn Bibi, El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk-name), C. I, (Hazırlayan: Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1996, s. 15; Ali Sevim, Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi, TTK yay., Ankara 1993, s.164-165.

[26] Bu savaŐta Kir Aleksı esir edilmiŐ, Selçuklulara vergi vermeyi kabul ederek kurtulmuŐtur. Geniş bilgi için bk. Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, Boğaziçi yay., İstanbul 1993, s. 302-305.

[27] Canit kelimesinde bulunan -it eki, Eski Türkçede kullanılan çokluk ekidir (tigit "tiginler") (A. von Gabain, Eski Türkçenin Grameri, (Çeviren: Mehmet Akalın), TDK yay.,

Ankara 1988, s. 62).

[28] İbn Bibi, El Evamirü'l-Ala'iyе Fi'l-Umuri'l Ala'iyе (Selçuk-name) II, (Hazırlayan: Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1996, s. 238; Fahrettin Kırzioğlu, Kıpçaklar, Ankara 1992.

[29] Bu saldırı, Çepni Türkmenleri tarafından geri püskürtülmüştür.

[30] Dânişmendname'nin ilk olarak II.İzzeddin Keykavus zamanında Mevlânâ İbn-i Ala tarafından, yine onun emriyle H.642/M.1244-45 tarihinde kaleme alındığı tahmin edilmektedir.

[31]. Necati Demir, Dânişmend-nâme, Part One, (Critical Edition), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002, 215 s.

[32] Bulgar Dağı'nın ismi Türkiye'de Dânişmend-nâme'de üç kez geçmektedir (Demir, Dânişmend-nâme, s. 59, 139, 193). Fatih Sultan Mehmed, Trabzon'u fethе giderken Uzun Hasan'ın annesi Sârâ/Sâru Hatun'la Bulgar Dağı'nın yanında karşılaşmıştır (Fahrettin Kırzioğlu, "Trabzon'un Fethi Sırasında Fâtih Sultan Mehmed'in Yaya Aştığı 'Bulgar Dağı' Neresidir", Öncesi ve Sonrasıyla Trabzon'un Fethi, Trabzon Tarihi, Trabzon Belediyesi yay., Ankara 2001, s. 128-133). Daha sonra Bulgar Dağı'na çıkmış, bu dağın bir bölümünü yürüyerek geçmiştir (Atsız, Aşıkpaşa Tarihi, MEB yay., İstanbul 1990, s. 135-138). Adı geçen Bulgar Dağı, tarihî kayıtlardaki bilgilerden hareketle büyük bir ihtimalle günümüzde Kemer Dağı ismiyle bilinen bölge olmalıdır. Hemen doğusunda Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Barkhal Beldesi ve bu beldenin içerisinden geçen Barkhal Suyu; güneyinde ise Erzincan'ın Refahiye ilçesini Erzurum'a bağlayan karayolunun 2. km'sinde, sağ tarafta Bulgar Çayı ve Bulgar Çayırı bulunmaktadır. 1554'te kaleme alınan Trabzon tahrir defterlerinde Torul'da gayrimüslim Bulgar ailelerin yaşadığı açıkça kaydedilmiştir (M. Hanefi Bostan, XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat, TTK yay., Ankara 2002, s. 340).

[33] Geniş bilgi için bk. Mehmet Öz, XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, TTK yay., Ankara 1999.

[34] Kâzım Dilcimen, Canik Beyleri, Ahali Matbaası, Samsun 1940, s. 5-8.

[35] Niksar'a 20 km uzaklıkta, Erbaa-Niksar eski karayolunda, Kelkit ırmağı üzerinde olup Nizameddin Yağıbasan tarafından inşa edilmiştir.

[36] Aziz B. Erdeşir-i Esterâbadî, Bezm u Rezm, (Çeviren: Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1990, s. 408.

[37] A. Bryer, Some Notes on the Laz vnd Thzan, Variorum Repirints, XIVA 166-195, XIVb 161-168. Bryer'in, Canik dağlarını ve Osmanlıların Canik Sancağı'nı görmeyip bir bölgede birileri yaşıyor sanılarak isim verildiğini söylemesi şaşılacak bir durumdur. Bununla birlikte farkında olmadan iki doğruyu ortaya koymuştur: 1. Canların / Peçeneklerin VI. yüzyılda Çoruh boyuna yerleşmesi; 2. Peçeneklerle Lazların akraba oldukları. Gerçekten de Peçenek ve Lazlar aynı köktendir. Batıllıların bir Laz kavimi yaratmaya çalışmaları, Lazca konusunda büyük çalışmalar yapmaları; Almanya'da Frankfurt ve Köln Üniversitelerinde Laz Enstitüleri kurmaları, Türkiye'yi billûr gibi bir mermer olarak görmekten rahatsız olmalarından dolayıdır. Mermere sürekli balyoz vurarak mozaik durumuna getirme gayretleri, batıllılar için hep yürürlükte olmuştur. Hâlbuki onların Lazca dedikleri, Türkçenin Orhun Türkçesinden önce ayrılmış bir koludur. Laz Türkçesi konusundaki çalışmalarımız devam etmektedir. Bittiğinde bilim dünyasının hizmetine tarafımızdan sunulacaktır.

[38] İbn Bibi, El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umur'l-Ala'ie, (Hazırlayan Mürsel Öztürk), C. II,, Ankara 1996, s. 238-239

[39] Faruk Sümer, Çepniler, Türk Dünyası Tarih Dergisi, S. 55, s. 7.

[40] Bahaeddin Yediyıldız, "Tarihî Zemin ve Sosyal Yapı", Ordu Tarihinden İzler, Ordulular Grubu yay., İstanbul 200, s. 39.

[41] A. Hahanov, Panaret'in Trabzon Tarihi, (Tercüme: Enver Uzun), Trabzon, 2004, s. 66.

[42] A. Brayer, Greeks and Turkmens, Appendix I, s. 143.

[43] İkizce'ye bağlı Karlıtepe köyü sınırları içerisindedir. Çevreye hakim doğal bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Bazı duvarlarının dışında harabe hâline gelmiştir.

[44] Gençağa Kalesi: İkiizce'ye bağlı Karlıtepe köyü sınırları içerisinde. Çevreye hakim tabii bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. İki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümün kale kumandanının yerleşimi için inşa edildiği anlaşılmaktadır. Giriş kapısına yerli taştan oyulmuş 69 merdivenle çıkılmaktadır. Kapı duvarları fazla tahrip olmamıştır. Kapının hemen solunda 6 m2 genişliğinde bir oyma odacık bulunmaktadır. Kalenin içerisinde sarnıç olarak kullanıldığı tahmin edilen taştan oyma dört adet su kuyusu vardır. Giriş kapısının kuzeyinde ve kuzey-doğusunda moloz yığma taştan yapılmış surların büyük bir bölümü hâlâ mevcuttur. İkinci kısım sert ve sivri kayalardan oluşmaktadır. Bu bölümden günümüze sadece 6-7 m. derinliğinde ağız dar, dibi geniş bir su kuyusu kalmıştır. Bu kaleyi yaptıran Genç Ağa hakkında yeterli bilgi bulunamamıştır. Ancak yörede anlatılan sözlü rivayetlere göre bu bölgeyi fetheden Türk komutanıdır. Komutan yöreyi Türk topraklarına katınca buraya bir kale yaptırmış ve yerleşmiştir. Zaman zaman Trabzon tarafına akınlar düzenleyip geri dönmekteymiş.

[45] Faruk Sümer, Oğuzlar, 241-244.

[46] Yediyıldız- Üstün, age.

[47] Trabzon Sancağı Defteri, Başbakanlık Arşivi, nr. 52, tarih 921/1515, s. 596-694.

[48] Perşembe Yaylası, Kumru Düzoba Yaylası, Ulubey Kirazlık köyü Kızılot mevki, Yeşilce Beldesi ve Eğriçon Tepesi'ndeki toplu mezarlar bunlardan bazılarıdır. Bu mezarlıklarla ilgili anlatılan efsaneler, Trabzon Rumlarıyla Türklerin mücadeleleri ile ilgilidir.

[49] Hahanov, age, s. 67.

[50] A. Bryer, Greks ve Turkmens: The Pontic Exception, The Empire of Trebizond and The Pontos, London 1980, s. 144; İbrahim Telliöğlu, Panaretos Kroniğinin Türklerle İlgili Bölümü&, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 143, Nisan 2003, s. 64; Hahanov, age, s. 67.

[51] Telliöğlu, agm., s. 65; Sümer, Oğuzlar, s. 37.

[52] Hahanov, age, s. 67; Telliöğlu, agm, s. 66.

[53] Panaretos, Chronique de Tréisonde, Paris, 1836, s. xx.

[54] Hahanov, age, s. 67.

[55] Treboluya bağlı Örenkaya köyünde doğal bir yüksek kayalık üzerindedir. Bugün harabe halindedir. Kalenin Türkler tarafından alınışı hakkında yöre halkı tarafından pekçok rivayet anlatılmaktadır.

[56] Tellioğlu, agm., s. 68.

[57] Bezm u Rezm, s. 313-314.

[58] Bezm u Rezm, s. 309-316.

[59] Eskipazar Camii: XIV. yüzyılda inşa edilmiştir. Ordu il merkezinin güneydoğusunda, Ordu – Ulubey karayolunun dördüncü km. sinde bir mezarlığın içerisinde yer almaktadır. Muhtemelen Eskipazar'da bulunan şimdiki caminin yerinde idi. İlk binadan giriş kısmında bir duvar ile minarenin kaidesi kalmıştır. Kitabesinde H. 1197 yılında Şebinkarahisar Mutasarrıfı Battal Hüseyin Paşa tarafından onarıldığı yazmaktadır. Caminin mihrabı Ordu Selimiye Camisi'ne nakledilmiştir. Minberi, iki adet kapı kanadı ve bir adet pencere kanadı Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunmaktadır. Bu eserler Anadolu'nun diğer bölgelerindeki taş işçiliğinin karşılığı olduğu için son derece önemlidir.

[60] Hatipli Köyü mezar taşları: Eskipazar Camii'nin yaklaşık bir km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Mezarların tamamına yakını tahrip edilip fındık bahçesi haline getirilmiştir. Geriye kalan mezarlardan bazılarının Hacıemiroğulları döneminden kaldığı anlaşılmıştır.

[61] Yaşar Yücel, age, s. 136-137.

[62] Bezm u Rezm, s.485.

[63] Bahaeddin Yediyıldız, Ordu Kazası Sosyal Tarihi, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1985, s. 41; Kazım Dilcimen, Canik Beyleri, Samsun 1940, 1403 den sonra Canik mıntıkası haritası. Dilcimen, beyliğin doğu sınırını Giresun'un yakınlarında göstermiştir. Ancak 1515 tarihli Trabzon Sancağı Tahrir Defterindeki bilgilerden anlaşıldığına göre sınır Vakfıkebir yakınlarına kadar uzanıyordu.

[64] Ruy Gonzlez de Clavijo, Embajada à Tamorlan, Madrid 1943, s.83.

[65] Mehmet Öz, XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı, Ankara

1999.

[66] Sümer, Oğuzlar, s.48.

[67] Geniş bilgi için bk. Necati Demir, Dânişmend-nâme, Part One, (Critical Edition), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002; aynı yazar, Dânişmend-nâme, Part Two, (Turkish Translation), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002; aynı yazar, Dânişmend-nâme, Part Three, (Linguistic Analysis and Glossary), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002; aynı yazar, Dânişmend-nâme, Part Four, (Facsimile), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard 2002.

[68] Necati Demir, Ordu İli ve Yöresi Ağızları, TDK yay., Ankara 2001, "Giresun ve Ordu Yöresi Ağızları Üzerine", Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 7, Sivas 1998, s. 139-166; aynı yazar, "Orta Karadeniz Bölgesi Ağızlarında Nazal N (ñ) Sesi", TDAY Bellekten 1999; aynı yazar, "Şalpaazarı, Giresun ve Ordu Yöresi Ağızlarında Kullanılan Zarf-Fiil Ekleri", Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 8, Sivas 1999. s. 313-334; aynı yazar, (Metin Yerli ile), "Ordu Yöresi Çepni Kilimleri", Erdem, C. 10, S. 28, Ankara 1999, s. 101-110; "Orta Karadeniz Ağızlarında '-Dır/-Dur' Ekiyle Yapılan Çekimler", Türklük Bilimi Araştırmaları, S. 9, Sivas 2000, s. 175-189; aynı yazar, "Orta Karadeniz Bölgesi'nde Nevruz (Mart Dokuzu)", Türk Dünyasında Nevruz Dördüncü Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirileri, Sivas, 21-23 Mart 2001, Atatürk Kültür Merkezi yay., Ankara 2001, s 59-66. Taryhy makalalar